

**FEJLESZTÉS VAGY MEGSZÜNTETÉS,
AVAGY A TAKARÉKSZÖVETKEZETI RENDSZER ÁTALAKÍTÁSA**

Hutóczki Katalin

Jelen írás egy előző [bejegyzésem](#) szerves folytatása, ahol arra kerestem a választ, hogy a takarékszövetkezeti szektor „partikuláris szabadságának édes madara” (Kiss Gy., 2009) tényleg le lett-e löve a szövetkezeti hitelintézetek integrációjáról szóló [2013. évi CXXXV. törvény](#) elfogadásával. Azaz megszüntetés, elsorvasztás történt-e, vagy inkább elengedhetetlen fejlesztésnek tekinthető a takarékszövetkezeti rendszer átalakítása. Most pedig további szövetkezeti, szabályozási és társadalompolitikai kérdéseket teszek a vizsgálat tárgyává a korábbi hipotézis (lásd a [korábbi bejegyzésem](#) második bekezdését) fenntartása mellett.

SZÖVETKEZETI ELVEK ÉRVÉNYESÜLÉSE

Kiinduló kérdésünk az, hogy a szövetkezetek a korábbi autonóm alapon, magánjogi szerződéssel létrehozott és irányított központi intézmény („helyi egységek központja”) helyett az új törvény értelmében valóban a „központ helyi egységeivé” degradálódtak-e az egyes

1. táblázat. A törvényi rendelkezések és a szövetkezeti elvek összevetése

Törvényi „pro” elvek	Szövetkezeti „contra” elvek
<ul style="list-style-type: none"> egységes termékskála piaci részesedés bővítése, így a rendszerben lévő (tőke, hagyomány) potenciál kiaknázása hatékony központi átcsoportosítás 	<ul style="list-style-type: none"> egyedi reagálás szomszédsági viszony; erre építő bizalmi elv „maradjon a pénz a régióban”
Banki jelleget erősítő vonások	Szövetkezeti elemek megőrzése
<p>Vida József, a Magyar Takarékszövetkezeti Szövetség vezetője: „cél a versenyképesség növelése”; „melynek kulcsa az integráció, s az ezzel járó önállóságcsökkenés” (2014. június)</p>	<p>Orbán Viktor, Magyarország miniszterelnöke: „...a szövetkezet [...] nem engedheti meg magának, hogy tisztán csak a nyereség elve, a közvetlen nyereségelv alapján mozogjon.” (2010. október)</p>

Forrás: a szerző saját szerkesztése

fiókok. Az autentikus szövetkezeti attribútumok (Nagyné, 200: 51–52), mint az önkéntesség, önállóság, demokratikus irányítás, 1 tag – 1 szavazat elve alapján elfogadott alapszabály és üzletpolitika, s a tagok szolgálatának az elve lehetővé teszik, hogy a szövetkezeti hitelintézeteket elkülönítsük más pénzügyi intézményektől, kiváltképpen a bankoktól, s ma is

sui generis intézményként beszéljünk róla. Az új – a szakma által „135-ösnek” nevezett – törvény értelmében azonban ezek helyére, tulajdonképpen a kötelező központi likvidtőke elhelyezés, a kiosztott alapszabályzat, az egységes üzletpolitika és az irányítás eszköze lépett. Így a szövetkezeti elveket tekintve újra elmondható, amit [a gazdasági szempontú konklúzióknál rögzítettünk](#), hogy a szövetkezeti struktúrából *egy banki jellegű működési mechanizmus alakult ki*. Ezen új alapokra helyezett felépítés egy kizárólagosan profitorientált jelleg mellett elfogadható lenne, azonban elvitathatatlanul szembemegy a szövetkezeti hagyományokkal. Ismerve a Takarékbank fő célját (1. táblázat, Vida József nyilatkozata), alappal feltételezhető azonban, hogy ezen a megkezdett irányon a közeljövőben nem kívánunk változtatni. Ebből pedig konzekvensen következik, hogy minél inkább bankot kívánunk létrehozni, a szövetkezeti jegyek annál inkább vesznek ki a rendszerből.

SZABÁLYOZÁSI KÉRDÉSEK

Szükséges néhány cselekmény és jogintézmény alkotmányos szempontból történő vizsgálata is, – mindamelllett, hogy tudjuk, hogy amiért egy rendelkezés jogilag megfelelő nem következik belőle, hogy gazdaságilag is kifizetődő lenne, –hiszen jelen esetben jogi visszasságokat is tapasztalhatunk. Így már önmagában a *beavatkozás ténye* is kérdéseket vethet fel. Ezt az alkotmánybíróság elfogadta azon az alapon, hogy közérdekre hivatkozás történt. Ennek okán Bragyova András különvéleményével ([20/2014. \(VII. 3.\) AB határozat](#), 328-345. pontok) tudnék azonosulni és továbbvinni azt, aki úgy fogalmazott, hogy egy nemzetgazdasági cél – jelen esetben egy szektor működőképességének a fenntartása – gyakorlatilag bármikor elfogadható közérdekként. Éppen ezért egy ilyen mélységű és minőségű beavatkozás, már magasabb mércét kívánna meg, s a szükségesség és arányosság tesztjét kellett volna alkalmazni. Eme tesztnek egyfajta alternatíváját nyújthatja az általam az előző bejegyzésemben ismertetett

SWOT – analízis, ahol nem csak gyengeségek és veszélyek kerültek feltárára, így valószínűsíthető, hogy ezt a tesztet a hatályos szabályozásunk már nem állta volna ki.

2. táblázat. A takarékszövetkezetek integráció előtti állapotát bemutató SWOT-analízis

Erősség	Gyengeség
<ul style="list-style-type: none"> - az országos fiókhálózat 55%-át birtokolja - a háztartási forint betétgyűjtésben 20%-os részesedés - erős ügyfélhűség jellemző - helyi önálló döntéshozatal, mely a helyzetekre való <i>gyors reagálást</i> biztosítja 	<ul style="list-style-type: none"> - 5%-os piaci részesedés - kevésbé vagyonos réteg kiszolgálója - szűk termékkála - összefogó – erős - <i>központi intézmény hiánya</i>
Lehetőség	Veszély
<ul style="list-style-type: none"> - 1100 településen csak a takarékszövetkezet van jelen - hitel-betétmutató 60% (további hitelezési lehetőség) - helyismeret / személyes kapcsolat (akár kkv-k tekintetében is) 	<ul style="list-style-type: none"> - <i>organikus szerveződés hiánya</i> - bankok <i>tőkeéhsége és agresszív marketing tevékenysége</i> - urbanizáció (folyamatos) erősödése - területi elv hiánya

Forrás: a szerző saját szerkesztése

A beavatkozással egyúttal az állam jelentős közvetlen és közvetett befolyást is szerzett a szektorban. A „135-ös” rögzíti, hogy a Takarékbank változtatás nélkül volt köteles elfogadni a Szövetkezeti Hitelintézetek Integrációs Szervezete (SZHISZ)¹ által neki készített Alapszabályzatot, mely a *közvetett kormányzati befolyásról* tanúskodik. Ez a befolyás is kétélű fegyver, mivel egyrészt fennáll a veszélye a piacgazdaság szempontjából túlzott (közvetett) irányításnak, másrészt viszont, mivel már ekkor deklarálva volt az esetleges /tovább/értékesítés, így a takarékszövetkezetek érdekében meghozott garanciális szabályként is felfogható, hogy az esetleges későbbi többségi tulajdonos ne működhessen visszaélészerűen.

A bekövetkezett gyors reprivatizáció pedig regulációs kérdést vet fel, tekintve, hogy *egy konkurensnek minősülő piaci szereplő bír ráhatással a takarékok működésére*. A FHB Bank Zrt. ugyanis a Takarékbank 2014. márciusában értékesített többségi részét megvásároló Magyar Takarékbefektetési és Vagyongazdálkodási Zrt., legnagyobb arányú tulajdonosa. A

¹ A SZHISZ tekintetében megvalósuló kormányzati befolyást igazolja egyrészt, hogy a SZHISZ az integrációs törvényben foglaltaknak megfelelően köteles működni, mely *közvetlen* kormányzati befolyásnak nevezhető. Másrészt a Kormány a MFB Zrt.-n, mint szakosított hitelintézetén keresztül pedig a SZHISZ-ben vesz részt, így a *közvetett* megjelenése is megállapítható.

Takarékbank széles jogköre (értsd: utasítás; irányítás) biztosítja, akár a takarékszövetkezetek mindennapi életére kiterjedő befolyást, de a banki és üzleti titok sérthetlenségének a kérdése is felmerül, amennyiben a Takarékbank ellenőrzési feladatait és előzetes hozzájárulási jogát gyakorolja. Marketing tekintetében pedig az FHB hasonló célközönséget kíván megszólítani, továbbá a takarékoknál ismert bizalmi viszonyt sugallja, amikor szlogenjeként a „Család bankja” mottó csendül fel. Így tehát két irányból is (tulajdonlás és versenytárs) aggályosnak nevezhető ez a gazdasági szabályozási jelenség.

Az integrációs törvény azon ellentmondásos rendelkezésére is felhívnam a figyelmet, miszerint a szövetkezeti hitelintézetek jogot (!) szereznek a korábbi „B típusú”² részvényeik értékesítésére (a Takarékbank részére), viszont a fennmaradás feltételeként azt írja elő e törvény, hogy minden szövetkezet csak egy féle, ún. „C típusú részvénnyel” rendelkezhet. Vagyis, bár [látszólag jogként definiálta, egyértelműen értékesítési kötelezettség került rögzítésre.](#)

A harmadik vizsgálandó elem pedig magának az *utasításnak* az intézménye. Hiszen joggal merülhet fel a kérdés, hogy egy– a közjog által létrehozott– új entitás miként irányíthatja a magántulajdont. Azt a magántulajdont, melynek sérülését a takarékszövetkezetek is érezvén, az Emberi Jogok Európai Bíróságához fordultak, hogy állapítsa meg, hogy az állam ezzel a beavatkozásával sértette a tulajdon feletti szabad rendelkezési jogot. Ismerve az EJEB-nek a tulajdonjoghoz fűződő ítélkezési gyakorlatát, elmondható, hogy ezt a kérdéskört ilyen tekintetben az AB állásfoglalása után sem tekinthetjük véglegesen lezártnak.

TÁRSADALOMPOLITIKAI ASPEKTUS

Szükségesnek tartok egy a társadalom oldaláról történő rövid gondolatsort, a takarékszövetkezetek genezise, társadalmi beágyazottsága és céljai végett. 1100 településen csak a takarékszövetkezetek vannak jelen, mely kétirányú következtetést enged meg számunkra. Egyfelől, hogy a magyar települések kétharmadán az emberek önként választották a szövetkezeteket céljaik

² Melyhez az elsőbbséghez fűződő többletjogosultságok tartoztak, (a „C részvény” esetében erről nem beszélhetünk).

elérésére. Másfelől pedig a településeink egyharmadán a bankok nem voltak jelen. Nem voltak jelen, mert ezek elsősorban előregedő korfával rendelkező, periférikus, tőkeszegény kistelepüléseket takarnak. Így feltétlenül látnunk kell, hogy – bár az idősebb korosztály valóban a rendszer legnagyobb mértékű igénybevevője, – az általa a szocializmus időszakában megélt, hasonló egyközpontú irányítási modellje,³ ismét a jövedelmezőséggel ellentételesen hathat. A tőkeszegénység és az alacsonyabb jövedelmi szintek pedig egy körbezáró érveléssel ismét ahhoz a kérdéshez vezetnek vissza, hogy mit is szeretnénk létrehozni szövetkezetet vagy bankokat, hiszen egy profitábilis szemléletmód mellett kérdéses, hogy mennyire tudnak érvényesülni a szövetkezetek szociális érzékenységi és fejlesztési tradíciói.

SZINOPSZISKÉNT elmondható, – a pénzügyi/gazdasági cikkben tárgyaltakkal egyetemben - hogy az újonnan kialakított rendszer csak a kezdeti szárnycsapásait próbálgatja; a nemzetközi modellekből kiragadott eszközöknek a hazai szabályozás és gazdasági viszonyok közötti működőképessége és eredményessége még egyelőre empirikus úton nem vizsgálható. Természetesen minden piaci kudarcra történő reagálás, magában hordozza a kormányzati kudarc és újonnan megoldandó, előre nem látható kihívások sorát, melyek újabb beavatkozásokat tehetnek szükségessé.

A részletszabályok egyesével (pl.: ex lege integráció, utasítás) és együttesen (pl.: intézményvédelmi alap- és keresztgarancia-rendszer együttes alkalmazása, szövetkezeti elvek visszaszorulása) is leginkább a helyi takarékszövetkezetek dependenciáját erősítik a központi intézmény irányába, minek tükrében a most taglalt szempontok is azt támasztják alá, hogy a 2009-ben jelzett autonómia és szabadság már nem a takarékszövetkezetek védjegye.

Ezek ellenére természetesen bízunk egy új és eredményesebb működési korszakban a szövetkezetek életében, ami akár a napjainkban kialakult betét és befektetés válság egyik nyertese is lehet. Ezek azonban ismét felvetések, melyek csak egy hosszabb működési időszak után lesznek egyértelműen eldönthetőek.

FORRÁSJEGYZÉK:

Kiss Gy. Kálmán: [A szövetkezeti bank megteremtésének kísérlete Magyarországon](#), Műhelytanulmányok, 2009, 2. sz

---

³ 12.890/1947. számú kormányrendelet, a hitelszövetkezetekről és az Országos Szövetkezeti Hitelintézetéről

Nagyné Vas Erzsébet: A magyarországi takarékszövetkezetek szabályozása, Bankszemle, 2000, 10. sz

[20/2014. \(VII. 3.\) AB határozat](#)

<http://www.napigazdasag.hu/cikk/14147/> (letöltés: 2014. 08. 27.)

<http://www.ugyvedvilag.hu/rovatok/napirend/takarekszovetkezetek-penzbirsag-az-allamnak>

(letöltés: 2014. 08. 08.)

Szerző: Hutóczki Katalin, DE ÁJK V. éves joghallgató

Közzétéve: 2016. 01. 10.

A bejegyzés elérhető: <http://www.kozjavak.hu/hu/fejlesztes-vagy-megszuntetes-avagy-takarekszovetkezeti-rendszer-atalakitasa>

A tanulmány a Magyar Tudományos Akadémia és a Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar közös, MTA–DE Közzolgáltatási Kutatócsoportjának a Területi közzolgáltatások szabályozásai című projektje keretében készült. A projekt leírására l.: Horváth M.T.: Szempontok a területi közzolgáltatások regulációs változásainak vizsgálatához. In: HMT (szerk.): *Kilengések. Közzolgáltatási változások*. Budapest: Dialóg Campus, 2013. 9–25. old.